

شاخص های حکمرانی خوب اقوام از بعد اقتصادی با تاکید بر قوم ترکمن

سجاد عموزاده خلیلی، مرتضی علویان، علی اکبر جعفری

چکیده:

حکمرانی خوب الگویی تازه در ادبیات توسعه است که جهت ایجاد حکمرانی خوب در جوامع باید ابعاد توسعه برقرار گردد، که یکی از مهم ترین بعد توسعه، بعد اقتصادی است. لازمه ایجاد حکمرانی خوب در جوامع با اقوام مختلف مانند ایران شناخت فعالیت اقتصادی اقوام است تا در صورت مانع بودن این بعد در حکمرانی خوب در جهت اصلاح آن برآیند. قوم ترکمن یکی از اقوام ساکن در شمال و شمال شرقی کشور است. این مقاله با روش اسنادی- کتابخانه ای و رویکرد توصیفی- تحلیلی در نظر دارد تا به این پرسش پاسخ دهد که شاخص های اقتصادی حکمرانی خوب در قوم ترکمن چیست و سپس بعد از شناخت این شاخص ها در جهت اصلاح آن، مواردی پیشنهاد گردد. بر اساس یافته های پژوهش حاضر آن دسته از ویژگی های حکمرانی خوب که قوم ترکمن می تواند به واسطه برخورداری از آنها به عملکردهای اقتصادی مطلوبی دست پیدا کند. برحسب مطالعات در بین این قوم عبارت است از : مشارکت اقتصادی، حاکمیت قانون، شفافیت اقتصادی، مسئولیت پذیری دولت، اجماع سازی، عدالت اقتصادی و پاسخگویی دولت است.

کلیدواژگان: حکمرانی خوب؛ اقتصاد؛ اقوام؛ قوم ترکمن.

Indicators of good governance of relatives The economic dimension with an emphasis on Turkmen people

Amoozad khalili.s¹, Alavian.M², Gafari.A A³

Abstract:

Good governance is a new paradigm in development literature that in order to create good governance in societies, development dimensions must be established, which is one of the most important aspects of development, the economic dimension. The need to establish good governance in communities with different ethnicities, such as Iran, is to understand the economic activity of the ethnic groups so as to prevent this dimension of good governance in order to improve it. Turkmen is one of the ethnic groups in the north and northeast of the country. This paper intends a documentary-library method and a descriptive-analytical approach to answer this question, what are the economic indicators of good governance in the Turkmen people, and then, after identifying these indicators, to propose them. Based on the findings of the present study, those characteristics of good governance that the Turkmen people can achieving good economic performance through their enjoyment, according to studies among these people, is: economic participation, the rule of law, economic transparency, government accountability, consensus building, economic justice and government accountability.

Keywords: Good governance; economy; ethnicity; Turkmen people.

۱- مقدمه :

امنیت اقتصادی به لحاظ لغوی مرکب از دو واژه امنیت و اقتصاد است. امنیت اقتصادی، وضعیت با ثباتی از شرایط و ساختار فعلی وافق معلوم و روشن از آینده است، که در آن فرد، جامعه سازمان و دولت احساس رهایی از خطر کرده و به طور بهینه می تواند به تولید و توزیع و مصرف ثروت بپردازند. به عبارت دیگر یک جامعه را زمانی می توان از لحاظ اقتصادی ایمن دانست که ثبات در آن جامعه وجود داشته و خانوارها و بنگاه ها به عنوان مهم ترین نهادهای اقتصاد و بازار بتوانند در محیط رقابتی سالم و با میزان اطلاعات یکسان به بهینه سازی رفتار خود بپردازند (روحانی، ۱۳۹۲: ۶۶). مفهوم امنیت ملی در فرآیند تکامل تاریخی خود دستخوش تغییرات متعددی گشته است که می توان مهم ترین آن را در تقویت نقش اقتصاد به عنوان یکی از بنیان های تضمین کننده این امنیت و تضعیف تفکر امنیت ملی مبتنی بر قدرت نظامی طی دهه های اخیر به خصوص دهه های هفتاد و هشتاد به دنبال پاره ای تغییرات سیاسی، اقتصادی در سطح جهان جستجو نمود. گسترش روزافزون نقش اقتصاد در ساختار قدرت و در نتیجه امنیت ملی سبب گشته است تا در کشورهای توسعه یافته که دارای ساختارهای اولیه امنیت اجتماعی و سیاسی بوده و بسترهای قانونگرایی به خوبی در آنجا شکل گرفته است، امنیت ملی عمدتاً در سایه امنیت اقتصادی مفهوم یابد، ولی در کشورهای کمتر توسعه یافته به دلیل نبود این ساختارها عمدتاً امنیت اقتصادی و در نتیجه امنیت ملی

فدای نگرش‌های ارزشی و تصمیمات سیاسی شده، شاهد نوسانات و بی‌ثباتی‌های اقتصادی در این جوامع باشیم (ونکی، ۱۳۸۸: ۵۵).

تحلیل امنیت ملی واحدهای سیاسی از منظر اقتصادی، به مثابه یک رهیافت جدید و قابل توجه، مورد تاکید مکاتب متعدد جامعه‌شناسی و امنیت پژوهی بوده است. واقع‌گرایانی چون مورگنتا و والتز بر وجه اقتصادی ثبات سیاسی توجه ویژه‌ای داشتند. امنیت ملی و حتی بین‌المللی در مکتب لیبرالیسم، تابعی از منطق گردش سرمایه و تولید سود و ارزش افزوده بوده و حتی اخیراً در مکاتب نوینی که تحت عنوان «نگرش جامع» به امنیت ملی یا تحلیل کانستراکتویستی امنیت شناخته می‌شوند، پیوستگی بین اقتصاد و سیاست بسیار برجسته شده است (عسگری، ۱۳۸۳: ۳۲). باری بوزان، موضوع امنیت را ذهنی و مبتنی بر تصمیم بازیگران می‌داند. از اصل بین ذهنی بودن مسئله امنیت دو نتیجه نیز می‌توان گرفت؛ نخست آنکه آستانه امنیت دولت-ملت‌ها متفاوت از یکدیگر خواهد بود و این مهم به دیگر بازیگران متذکر می‌شود که وقتی دولت‌ها موضوعی را امنیتی می‌سازند این واقعیتی سیاسی است که نتایجی را نیز در پی خواهد داشت. دوم، اینکه دیگران چگونه در خصوص امنیتی ساختن یک موضوع می‌اندیشند و آن را ارزیابی می‌کنند، مهم است (بوزان، ۱۳۷۸: ۶۸). با توجه به اینکه رویکرد کپنهاگ نگاهی موسع به امنیت، متناسب با تغییر و تحولات نظام بین‌المللی داشته و آن را از زوایای گوناگون می‌نگرد و از سویی آن را امری بین‌الذهانی می‌داند، بهتر از رویکردهای دیگر روابط بین‌الملل می‌تواند به تبیین مفهوم امنیت کمک کند. اهمیت یافتن نقش اقتصاد در امنیت ملی کشورها، چه در سطح داخل به صورت همبستگی ملی و چه در سطح خارج به صورت همکاری بین‌المللی و پیمان‌های جهانی، بر کاهش هزینه‌های نظامی و نگاه مثبت کشورها به همدیگر تاثیر می‌گذارد (نگین تاجی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۹۰).

در کشورهایی که از اقوام گوناگون تشکیل شده‌اند، اقتصاد و معیشت اقوام نقش مهمی در وحدت، همگرایی و ضریب امنیت ملی کشور دارد. هر چه وضعیت اقتصادی اقوام (با توجه به شاخص اقتصادی) بهبود یابد به همین ترتیب ما شاهد کاهش واگرایی و تنش‌های قومی خواهیم بود در نتیجه زمینه برای تقویت امنیت ملی فراهم می‌شود ایران از جمله کشورهای که از اقوام گوناگون تشکیل شده و این مسئله در مورد ایران نیز صدق می‌کند. به گونه‌ای که اگر رشد در زمینه شاخص‌های اقتصادی در میان اقوام اتفاق بیفتد می‌تواند زمینه همگرایی بیشتر و بالارفتن ضریب امنیت ملی را به دنبال داشته باشد و برعکس. اگر وضعیت اقتصادی اقوام روند کاهشی داشته باشد. (با توجه به شاخص‌های که مطرح می‌شود) می‌تواند زمینه هر چه بیشتر واگرایی و رفتارهای نابهنجار و در نتیجه کاهش ضریب امنیت ملی را به دنبال داشته باشد (عموزاد، ۱۳۹۵: ۱۱۱).

ایران کشوری است پهن‌وار و دارای تمدنی با سابقه بسیار طولانی که قبل از سکونت اقوام آریایی اقوام دیگری در این سرزمین روزگار می‌گذرانده‌اند و شاهد این مدعا آثار بدست آمده با سابقه طولانی چون شهر سوخته زابل یا تپه‌های سیلک کاشان و ... است؛ اما پس از سکونت اقوام آریایی تا به امروز این سرزمین قوم یکپارچه‌ای به خود ندید زیرا موقعیت مکانی این سرزمین به گونه‌ای است که محل تاخت و تاز اقوام مختلف قرار گرفته و اکنون قومیت‌های گوناگونی در این کشور زیست می‌کنند. معمولاً در کشورهای مختلف، تعدد اقوام و قومیت‌ها یکی از نگرانی‌های آنهاست. به همین دلیل دشمنان انقلاب اسلامی ایران از ابتدای پیروزی آن، درصدد بودند تا از تنوعات قومی و مذهبی برای اختلاف افکنی استفاده کنند. اما بیش از سه دهه حیات جمهوری اسلامی ایران نشان می‌دهد که رویکرد فرصت‌محور جمهوری اسلامی به اقوام ایرانی با توجه به مشترکات تاریخی و دینی، زمینه‌های مشارکت اقوام مختلف را در دفاع و سازندگی کشور فراهم آورده است.

این مقاله با هدف فهم تاثیر حکمرانی خوب فعالیت اقتصادی اقوام ساکن در مناطق مرزی کشور بر امنیت ملی کشور در گام اول انقلاب ایران تحریر می‌شود. از این رو فرضیه پژوهش حاضر عبارت است از: به نظر می‌رسد با توجه به تولید کالایی استراتژیک و مشارکت ترکمن‌ها در امنیت غذایی نقش آنان در بعد اقتصادی امنیت ملی در گام اول انقلاب مثبت بوده است. در جمهوری اسلامی ایران وجود قوم ترکمن در شمال و شمال شرقی کشور با فعالیت‌های اقتصادی خود و تولیدات محلی، در امنیت ملی تاثیر گذار می‌باشد. بدین منظور، توصیف فعالیت‌ها و عوامل اقتصادی این قوم مرزی و تحلیل تاثیر این عوامل و فعالیت‌های اقتصادی بر امنیت مناطق مرزی و ملی کشور در دستور مطالعه قرار دارد. ترکمن صحرا منطقه‌ای در شمال و شمال شرقی ایران است و شهرهای گنبد کاووس، بندر ترکمن، آق قلا، مراوه تپه، کلالة، سیمین شهر، نگین شهر، گمش تپه، بجنورد، درگز، گیلداغ، رامیان و اطراف تربت جام را در بر می‌گیرد. اکثریت نسبی جمعیت ترکمن صحرا را ترکمن‌ها تشکیل

می دهند که مردمانی ترکمن زبان و مسلمان (اهل سنت حنفی) هستند. دشت گرگان که بخش اعظم استان گلستان را تشکیل می دهد موطن اصلی ایرانیان ترکمن می باشد (کنعانی، ۱۳۷۹: ۲۱۷). در حقیقت ترکمن ها را می توان یک گروه قومی بزرگ به حساب آورد که شامل قبایل بسیاری مانند: گوگلان، یموت و تکه می باشد. جمعیت ترکمن ها در حدود یک میلیون و نیم می رسد (جعفری، ۱۳۹۴: ۵۷).

۲- چارچوب نظری

۲-۱- مکتب کپنهاگ:

مقوله کلی امنیت را میتوان به احساس آزادی و رهایی یا احساس ایمنی که ناظر بر امنیت مادی و روانی است اطلاق کرد، که در آن صورت موجب استقلال رای یک دولت یا ملت گشته و توانایی مقابله با دخالت بیگانگان و نیروهای خارجی را در امور داخلی خواهد داشت. دو رهیافت در امنیت ملی وجود دارد: ۱- رهیافت سنتی ۲- رهیافت جدید. تعریف سنتی و کلاسیک رهیافت ملی: این رهیافت از منظر تک بعدی امنیت ملی را مطالعه تهدید، استفاده و کنترل نیروی نظامی می داند. در این دیدگاه با تعبیر سخت افزاری از امنیت ملی، اولاً تهدید خارجی در اولویت بیشتر نسبت به تهدید داخلی می بیند، ثانیاً نظام بین المللی در این دیدگاه نسبت به محیط داخلی قدرت بیشتری بر امنیت کشور دارد، ثالثاً این رهیافت با دید تقلیل گرایی و جزئی نگری، امنیت را در چارچوب مرزهای ملی تعریف می نماید (بوزان، ۱۳۷۸: ۲۹). در دوران جدید با فروپاشی نظام دوقطبی، پایان جنگ سرد و در نتیجه تغییر نظام قدرت در جهان که سبب شد نگاه نظامی به امنیت در بعد بین المللی متحول شد و ابعاد دیگر قدرت، یعنی ابعاد اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی جایگاه قوی تری پیدا کرده است. در گفتمان نوین امنیت، از وجود تمامیت ارضی و نهادهای سیاسی به مرحله ی بالاتر یعنی اراده و مهارت و ضرورت ارتقای رضایت ساکنان سرزمین و نیز کارآمدی نهادهای سیاسی و غیر سیاسی توجه می شود (مولر، ۲۰۰۰: ۲۳).

همچنین باری بوزان از جمله نظریه پردازان مکتب کپنهاگ در خصوص امنیت معتقد است امنیت را باید چند بعدی نگریست که ابعادی مانند مهاجرت، سازمان های جناحی فراملی و فروملی، محیط زیست و رفاه اقتصادی را شامل می شود. او معتقد است برای چندی بعدی بودن امنیت بایستی تأثیر فرهنگ، جغرافیا محیط زیست، تمدن و مذهب و از همه مهم تر هویت را فهمید (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۳). بوزان در دهه نود میلادی دیدگاه امنیت اجتماعی را مؤثرترین شیوه جهت فهم موضوع امنیت مطرح نمود و هدف مرجع امنیت اجتماعی را مسئله هویت دانست. امنیت اجتماعی در مکتب کپنهاگ، یک مفهوم مرکزی دارد و آن عبارت است از هویت. هر گاه گروهی احساس کند باور و رویه های فرهنگی-اجتماعی اش انکار، مهار یا دستکاری می شود، احساس ناامنی می کند (کیملیسکا، ۲۰۰۲: ۳۲). همچنین، امنیت ملی در ساده ترین تعریف این گونه تعریف می شود: توانایی یک ملت برای حفاظت از ارزش های حیاتی داخلی در مقابل تهدیدات خارجی و این که کشورها چگونه سیاست ها و تصمیمات لازم را برای حمایت از ارزش های داخلی در مقابل تهدیدات خارجی، اتخاذ می کنند (ماندل، ۱۹۹۵: ۱۲۳). اما در تعریف مدرن از امنیت ملی به جای توجه به تهدیدات خارجی، آسیب پذیری های داخلی بیش تر مورد توجه است و تهدید خارجی دارای اعتبار کمتری است (حمیدی، ۱۳۹۵: ۳۵)؛ چرا که آسیب امنیت ملی رابطه معکوسی با امنیت ملی دارد. هر جا و در هر سطحی امنیت ملی نباشد یعنی فعالیت ها و ارتباطات مجاز و مشروع شهروندان با وقفه یا اختلال مواجه شود، آسیب امنیت ملی ظهور می کند (اسکندی، ۱۳۹۴: ۲۸).

مکتب کپنهاگ معمولاً با نام باری بوزان^۱ و الی وور^۲ شناخته می شود و تنها رهیافتی است که صرفاً بر مطالعات امنیتی مبتنی است و جزء اولین رهیافتهایی به شمار می رود که تلاش کرد جایگاهی مستقل برای مطالعات امنیتی پایه گذاری کند (عبداله خانی، ۱۳۹۲: ۱۱۹). این مکتب امنیت را از جنبه های گوناگون مورد مطالعه قرار داده است؛ اما بر بعضی جنبه ها بیشتر تمرکز کرده و بعضاً مبتکر طرحهای جدیدی نیز بوده است. طرح موسع امنیت در برابر برداشت مضیق از آن یکی از این موارد است که به منظور توسعه ابعاد امنیت مطرح

^۱ -Barry Buzan

^۲ -Ole Weaver

شده است. از دید مکتب کپنهاگ، امنیت مفهوم سنتی خود را در وضعیت جدید از دست داده است در حالی که در گذشته، امنیت در چارچوب الگوی وستفاليا و با ابعاد نظامی نگریسته می شد در دوران پسا جنگ سرد، دچار دگردیسی شده است. در دوره جدید، گسترش دامنه امنیت به ابعاد چندگانه نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی کاملاً مشهود است (بوزان و واور، ۱۹۹۸: ۳۴). این مکتب بر آن است که دیگر نمی توان مسائل امنیتی را صرفاً در قالب نظامی مورد بررسی قرار داد و بازیگران علاوه بر تهدیدات نظامی از دیگر حوزه ها نیز مورد تهدید قرار می گیرند که گاهی چه بسا اهمیت آن از حوزه نظامی فراتر میرود و بازیگران را تا لبه پرتگاه نابودی پیش می برد. بنابراین اندیشه سنتی، که سیاست نظامی را در درجه امنیتی والا قرار می داد و دیگر مباحث امنیتی در درجه دوم قرار داشت از دید پیروان این مکتب نیازمند بازنگری جدی است. امنیت، پیچیده و چند بعدی است که تمام عرصه های مختلف سیاسی، نظامی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی را شامل می شود (بهرامی و عراقچی، ۱۳۹۶: ۱۳۰).

۲-۲- حکمرانی خوب:

حکمرانی در لغت به معنای اداره و تنظیم امور و رابطه میان شهروندان و حکومت کنندگان اطلاق می شود. حکمرانی اشاره به پاسخگو بودن هم در حوزه سیاستگذاری و هم اجرا را دارد (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰: ۱۴۹). بر این اساس حکمرانی مستلزم تعامل میان ساختار، فرآیند و سنت است که بر اعمال و رابطه قدرت در مجموعه های نهادی و اجتماعی دلالت دارد و مفاهیم هدایت، کنترل و تنظیم فعالیت ها در جهت منافع مردم یا همه شهروندان، رای دهندگان و کارکنان مستتر است (Plumpton, 1999: 3). می توان گفت جوهره حکمرانی به روابط اجزای درون حکومت و بخش های غیر حکومتی اشاره دارد (Kaufmann, 2010: 4). از نظر دانشمندان علوم سیاسی حکمرانی بر فرگرد مدیریت سیاسی اشاره دارد که مبنای هنجاری اقتدار سیاسی و سبک هدایت امور عمومی و به کارگیری منابع عمومی را در بر می گیرد. مفهوم حکمرانی وسیعتر از حکومت است، حکومت به طور مشخص با نقش مقامات سیاسی در حفظ نظم اجتماعی در سرزمین معین و اعمال قدرت اجرایی در محدوده آن سروکار دارد. همان طور که مشخص است در تعریف حکمرانی سه اصطلاح پاسخگویی و حساب پس دهی، مشروعیت و شفافیت مورد توجه قرار می گیرد (پورعزت، ۱۳۸۷: ۱۸-۱۹). در واقع موضوع اساسی در حکمرانی، تصمیم گیری، تصمیم گیری در این باره است که چه کسی، چه چیزی، چگونه، کجا و چه هنگام بدست آورد (Sapru, 2006: 308).

حکمرانی خوب به عنوان پارادایم جدید در اداره بخش عمومی نقطه تلاقی و تعامل بین رشته های مختلف علوم انسانی مانند مدیریت، اقتصاد، علوم سیاسی، جامعه شناسی، حقوق، سیاستگذاری عمومی و روابط بین الملل را ایجاد کرده است. این الگو به خصوص از دهه ۱۹۸۰ به بعد توسط نهادهای بین المللی و در پاسخ به اوضاع نامطلوب جوامع در حال توسعه و حرکت آنها به سوی توسعه ارائه شد. از نظر دی فرانسی (۲۰۰۹) مدل حکمرانی خوب نحوه حکمرانی، کیفیت رابطه بین شهروندان و حکومت را نشان می دهد. در این نظریه دخالت منطقی دولت و نقش تسهیل گری و هماهنگ کنندگی آن تاکید دارد. در حقیقت حکمرانی خوب اصطلاحی که نشانه تغییر پارادایم نقش حکومت است و اینکه اولویت های گوناگون بر مبنای نیازها و خواست سطوح و اجزاء گوناگون یک جامعه تحقق پیدا می کند (Abdellatif, 2003: ۵-۳).

۲-۲-۱- تأثیرات شاخص های الگوی حکمرانی خوب بر مدیریت بخش های اقتصادی

الگوی حکمرانی خوب منازعه بوجود آمده در اولویت به بازار یا دولت در توسعه اقتصادی از بین می برد و آن دو را مکمل هم می داند. بنابراین توانمندی ماهوی دولت در برنامه ریزی و نظارت و نقش فعالانه بازیگران اجتماعی در راهبری امور اقتصادی موضوع مهمی محسوب می شود. آزادی های قانونی و انتشار آزاد اطلاعات موجب تقویت آگاهی های عمومی و شفافیت اقتصادی و اجتماعی می شوند. وجود نهادهای جامعه مدنی مثل انجمن های صنفی، اتحادیه ها، احزاب و انتخابات آزاد

و سالم به مردم یک جامعه قدرت می بخشد تا دولت‌ها را انتخاب، کنترل و برکنار کنند. این نهادها و رسانه‌های آزاد هستند که با پیگیری مطالبات گروه‌های مختلف مردم و رصد فعالیت‌های دولت می‌توانند هیولای دولت را رام کنند. بدون سازوکارهای پاسخگویی مناسب، ارتباطات حمایتی دولت و بخش خصوصی که البته برای توسعه ضروری است، حاصلی جز رانت و فساد ندارد (خالقی، ۱۳۹۵: ۱۹). با توجه به وجود رسانه‌ها و شفافیت اطلاعات در الگوی حکمرانی خوب صاحبان کسب و کار از توانایی لازم برای نقد سیاست‌های اقتصادی نادرست دولت و مقابله با تغییرات نابجا در قوانین برخوردار هستند. در این فضا ریسک سرمایه‌گذاری کاهش پیدا کند و زمینه برای سرمایه‌گذاری و به دنبال آن افزایش تولید پیدا می‌شود. با چنین فضایی سرمایه‌انسانی هم افزایش می‌یابد. ارتقاء سرمایه‌انسانی از یک سو با سطوح بالاتر تولید در ارتباط است و تخصیص غیر بهینه منابع را کاهش می‌دهد (Stiglitz, 1986: 24).

یکی از شاخص‌های دیگر که در قالب حکمرانی خوب مطرح می‌شود موضوع فساد است. در شرایطی که فساد در جامعه شایع شود افراد جامعه خصوصاً نیروهای انسانی با استعداد به جای استفاده از ابتکار و نوآوری خود سعی می‌کنند از رهگذر پرداخت رشوه و تبانی با مقامات دولتی، اقدام به کسب یک رانت قانونی یا مجوز دولتی نمایند. حال آنکه این افراد به طور بالقوه می‌توانند ظرفیت جامعه را از لحاظ پیشرفت‌های فنی ارتقا دهند. علاوه بر این وجود فساد، جذابیت‌های اقتصادی را برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی کاهش داده و بنگاه‌های دولتی را به سمت فعالیت‌های غیر رسمی که عمدتاً با پرداخت کمتر مالیات به دولت همراه است، سوق می‌دهد. وجود فساد درآمد‌های مالیاتی دولت‌ها را کاهش داده و از این طریق دولت‌ها را در اجرای وظایف خود که همانا ارائه خدمات زیربنایی و کالاهای عمومی مؤثر در فرایند تولید ناتوان سازد. (برادران شرکا و همکاران، ۱۳۷۸: ۳۶۶). حوزه قانون و قانونگذاری به عنوان یکی از عناصر اصلی در الگوی حکمرانی خوب تلقی می‌شود که رویه قانون‌گذاری به سمت کیفیت قوانین و عدم تدوین و تصویب مقررات و رویه‌هایی که برای رونق و رشد اقتصادی دست و پاگیر سوق می‌دهد. تدوین مقررات نامتناسب موجب خروج سرمایه‌های داخلی و باعث کاهش فعالیت‌های تولیدی و افزایش بیکاری در جامعه می‌شود. تدوین و اجرای مناسب قانون حقوق افرادی که به دنبال منفعت شخصی حفظ می‌شود و این خود موجب انگیزه و فعالیت می‌شود (شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۵۱). قوانین و مقررات نامناسب موجب سردرگمی فعالان اقتصادی و محیط نامناسب فضای کسب و کار برای کارفرمایان و شاغلان را فراهم می‌کند. بورکراسی شایسته در الگوی حکمرانی خوب ضمن پیش بردن سریع فعالیت‌ها به صورت سالم و بهینه احتمال سرمایه‌گذاری‌های مؤثر را افزایش می‌دهد. کیفیت نظام اداری، صلاحیت و شایستگی کارگزاران و استقلال خدمات‌همگانی موجب افزایش توان رقابتی اقتصاد و بهبود بهره‌وری عوامل تولید و سیاستگذاری‌ها و مدیریت‌ها در عرصه اقتصادی می‌شود (Baroo, 1991: 106).

با توجه به نکات مطرح شده می‌توان گفت که شاخص‌های موجود در حکمرانی خوب شرایط لازم برای بهبود در شاخص‌ها و متغیرهای گوناگون اقتصادی مانند تولید ناخالص داخلی، اشتغال، محیط مساعد کسب و کار و سرمایه‌گذاری فراهم می‌کند.

۳-۲- رویکردهای حکمرانی خوب در گام اول انقلاب به اقوام ایرانی

۱- فرصت دانستن تنوع اقوام: اکثر کشورهای دنیا با مقوله‌ی تنوع اقوام مواجه هستند و «معمولاً در کشورهای مختلف تعداد اقوام و قومیت‌ها یکی از نگرانی‌های آنهاست؛ در کشور ما به عکس است» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۷). «تنوع اقوام را ما برای کشورمان یک فرصت به حساب می‌آوریم، این یک حقیقت است. حقیقتاً برای ما تنوع اقوام یک فرصت است» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۸). رهبر انقلاب از یک سو در رهنمودی به نمایندگان دوره‌ی هفتم مجلس شورای اسلامی می‌فرماید: «همه‌ی تمایلات منطقه‌ای و قومی و بخشی باید در پرتو نگاه ملی برآورده شود» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۳). و از سوی دیگر بر امکانات و ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی مردم این مناطق به عنوان یک سرمایه و ثروت ملی نظر افکنده می‌شود: «زبان کردی یک ثروت ملی است، استعداد‌های علمی و هنری جوانان این جا یک ثروت ملی است، استعداد ورزشی جوانان کردستان یک ثروت ملی است؛ از این ثروت‌های ملی باید استفاده بشود، بهره‌برداری بشود، به فعلیت

برسد» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۸).

۲- مخالفت با تبعیض میان اقوام: رهبر انقلاب درباره ی عدم تبعیض میان اقوام ایرانی می گویند: «نظام جمهوری اسلامی مطلقاً با نگاه تبعیض آمیز نگاه نمی کند؛ نه به کردستان و نه به هر نقطه ی ویژه ی دیگری در سرتاسر کشور. نگاه نظام جمهوری اسلامی به تنوع قومی و تنوع مذهبی مطلقاً نگاه تعصب آمیز، قوم گرا، یک جانبه نگر نیست. این را به طور قاطع من اعلام می کنم. نه امروز هست، که من از نیت خودم و دل خودم حرف می زنم، نه در طول زمان های گذشته در دهه ی ۶۰، زمان حیات مبارک امام رضوان الله تعالی علیه چنین چیزی نبوده». جمهوری اسلامی علاوه بر این که سیاست غلط رژیم گذشته را مبنی بر بیگانه انگاشتن اقوام نفی نمود و «این نگاه را تصحیح کرد؛ نه فقط در سطح مسئولان، بلکه در سطح آحاد مردم». و نگاه اسلامی را که مبتنی بر «برادری و اتحاد و همدلی و صمیمیت است». جایگزین آن نمود. بنابراین در تمام برنامه های اقتصادی و توسعه ای، تبعیضی میان مردم سراسر کشور به خصوص مناطق قومی قائل نشد. اما در سال های آغازین انقلاب با وجود برنامه ریزی برای حل مشکلات ناشی از رژیم گذشته، «حضور ضد انقلاب» و «ایجاد ناامنی در این مناطق» مانع از فعالیت نظام اسلامی و در نتیجه موجب عقب افتادن این مناطق از توسعه و به ویژه در حوزه ی زیرساخت ها شد و «ضدانقلاب این فرصت را متأسفانه برای مدت چند سال از دست نظام جمهوری اسلامی گرفت» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۸).

۳- مشارکت اقوام ایرانی در سرنوشت خود: حاکم نبودن نگاه تبعیض آمیز به اقوام در نظام جمهوری اسلامی ایران موجب نقش آفرینی عموم مردم از اقوام مختلف و نخبگان در حوزه های گوناگون خواهد شد. وجود «انواع سلیقه ها و گرایش های سیاسی و اقوام ایرانی و پیروان ادیان و اهالی مناطق گوناگون کشور در مجلس» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۳). نشان از حضور و نقش آفرینی تمامی اقوام ایرانی در قانون گذاری دارند. بود مرزبندی قومی و مذهبی برای حضور در بسیج نیز نشانه ی دیگری از نقش اقوام ایرانی در یک جمع ارزشی و انقلابی و نقش آفرینی آنها در دفاع از نظام اسلامی است. به فرموده ی رهبر انقلاب: «بسیج، مرز صنفی و مرز جغرافیایی و قومی نمی شناسد. همه ی اقوام ایرانی، همه ی اصناف گوناگون ملی در سطوح مختلف فکری از انسان های نخبه ی برجسته ی ممتاز در میان اهل علم و دانشجویان تا جوان های فعال و پرشور صحنه های دیگر، همه در بسیج جمع اند. بسیج نماد حضور ملی و مقاومت ملی و آگاهی یک ملت است» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۴). رهبر معظم انقلاب بر استفاده از روحیه ی قومی برای پیشرفت ملی تأکید می کنند: «هر قومی از اقوام ایرانی، چه کرد، چه فارس، چه ترک، چه بلوچ، چه عرب، چه ترکمن، چه لر، سعی کند با همان روحیه ی قومی در جهت پیشرفت ملی، نه صرفاً پیشرفت قومی، گام های بلندتری بردارد» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۸).

۴- اعطای حقوق مسلم اقوام: در نظام اسلامی مقوله ی «قومیت» و «مذهب» هیچ گاه مانع شناسایی و اعطای حقوق مسلم اقوام ایرانی نخواهد بود، بلکه «نظام جمهوری اسلامی محور قضاوتش، اسلام و ایرانی بودن است؛ اسلام و ایرانیت. همه ی مسلمان ها و همه ی ایرانی ها در این نگاه، در محدوده ی جغرافیایی کشور دارای ارزش هستند» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۸). بنابراین «ما وقتی که می خواهیم یک ایرانی را به عنوان یک ایرانی به حقوق حقه ی خودش برسانیم، از او سؤال نمی کنیم که مذهب و یا حتی دین تو چیست. نه، مواظن ماست و از حقوق همشهری گری با ما دارد استفاده می کند و در این مملکت زندگی می کند؛ چیزی باید بپردازد، کاری باید بکند و حقوقی هم دارد. حق امنیت، حق زندگی، حق کار، حق تلاش، حق تحصیل و فرهنگ دارد» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۷۰). از سوی دیگر «امنیت، حق عمومی و متعلق به همه ی مردم در سرتاسر کشور است و اقوام مختلف، زبان های مختلف، عادات مختلف و ادیان مختلف از آن بهره می برند» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۷۹).

۵- جدا کردن حساب اقوام ایرانی از اشرار و فریب خوردگان: از سیاست های جمهوری اسلامی ایران جدا دانستن حساب اقوام از اشرار و فریب خوردگان است. این سیاست در مقابله با تبلیغات دشمنان که در تلاش بودند تحرکات علیه جمهوری اسلامی ایران را در مناطق قومی به حساب اقوام بگذارند، بسیار کارآمد و مؤثر بود. بنابراین حضور برخی از اشرار در بعضی مناطق نه تنها جمهوری اسلامی ایران را نسبت به مردم منطقه بدبین نمی کند، بلکه نظام را بر آن می دارد که منطقه را از لوث وجود آنها با همکاری مردم منطقه پاک نماید. رهبر معظم انقلاب در دیدار با مردم سقز به این تفکیک اقوام از اشرار

تأکید می کنند: «به عموم ملت ایران از اقوام گوناگون هم بگویم، مبدا به اشتباه بیفتند. مبدا رفتار گروه های اندک شمار که پنجه به چهره ی انقلاب و جمهوری اسلامی می زدند، به حساب این مردم عزیز، این جمعیت انبوه، این دل های وفادار نوشته بشود. تعداد معدودی انسان های شریر یا فریب خورده که در هر نقطه ای پیدا می شوند، در کردستان و در غیر کردستان، حساب این ها از حساب متن مردم عزیز این استان به کلی جداست» و خود مردم با این افراد برخورد می کنند. وجود گروه «پیشمرگان کرد مسلمان» یکی از مصادیقی است که ایشان در اثبات این مطلب بیان می کنند: «در همان دورانی که در این جا و جاهای دیگر، یک عده ایادی بیگانه به نام مردم کرد حرف هایی می زدند که مردم کرد روحشان از آن حرف ها خبر نداشت، آن روزی که در این استان و استان های هم جوار، دست های شیطنت آمیز دشمنان به فکر فتنه و برادرکشی بودند، خود مردم این استان در صفوف مقدم قرار گرفتند؛ یاد مجموعه ی رشید و پرافتخار پیشمرگان کرد مسلمان هرگز از خاطره ی آن کسانی که مجاهدات آنها را دیدند، نخواهد رفت (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۸).

۶- اهانت به مقدسات یکدیگر؛ خط قرمز نظام اسلامی: در نظام اسلامی «اهانت به ارزش ها و مقدسات گروه های مختلف قومی و مذهبی» که در قانون اساسی به رسمیت شناخته شده اند، به عنوان «خط قرمز» معرفی شده است. رهبر انقلاب در این باره می فرماید: «دشمن امید بسته است که بتواند پیروان مذاهب گوناگون را مقابل هم قرار بدهد. هیچ کس نباید تسلیم این نقشه ی خائنه و خباثت آمیز دشمن بشود. آنها می خواهند شیعه در مقابل سنی، سنی در مقابل شیعه، دل ها از هم چرکین، نسبت به هم بدبین، آنها این را می خواهند. برای همین است که من اعلام کردم، باز هم تأکید می کنم خط قرمز از نظر نظام اسلامی و از نظر ما عبارت است از اهانت به مقدسات یکدیگر (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۸). از سوی دیگر رهبر معظم انقلاب با «اعلام حرمت تقلید لهجه ی قومیت ها در صورت تمسخر لهجه»، به ریشه یابی این نقشه ی استعمار می پردازند: «غالب این شهرهایی که لهجه های آنها تقلید می شود، شهرهایی هستند که دارای مردم غیرتمندی هستند که در حوادث مهم صد سال پیش در مقابل دشمنان و مهاجمین ایستاده اند. این تصادفی نیست. این تقلید هم سابقه ندارد. یعنی توی هیچ یک از این کتاب های ادبی و طنز و غیره ما ندیدیم که یک حرفی باشد که نشان دهنده ی تقلید لهجه باشد. این مالِ همین اواخر است؛ یعنی مثلاً از صد سال پیش به این طرف؛ یعنی از وقتی که کشور ما در مواجهه ی با این دشمنی ها قرار گرفته، یکی از مناطقی که ایستادگی سرسخت کرده، مناطق شمال است، منطقه ی گیلان، یکی از مناطق، منطقه ی خراسان است؛ یکی از مناطق، مناطق آذربایجان است. این ها آن جاهایی هستند که مردمش سرسختی و سلحشوری نشان دادند. اتفاقاً سعی شده است که همین ها از لحاظ لهجه در بین مردم سبک بشوند. یعنی تقلید می شود (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۹).

۷- هویت قومی، جزئی از هویت ملی ماست: تنوع قومی در ایران -به دلیل وجود مؤلفه های حقیقی همبستگی میان اقوام و قرار گرفتن هویت قومی به عنوان جزء لاینفک هویت ملی- یک فرصت قلمداد می شود. پس هرچه مؤلفه های هویت قومی با توجه به هویت ملی تقویت شود، هویت و همبستگی ملی نیز تقویت خواهد شد: «سنت های مختلف، آداب و عادات مختلف و استعدادهای گوناگون و متنوع، یک فرصت است که اجزای گوناگون این ملت بتوانند یکدیگر را تکمیل کنند؛ با مراودات درست و با هم زیستی و اتحاد کامل. برای ملت ما این یک افتخار است که چنین نگاهی به مسئله ی تنوع اقوام دارد. علت هم این است که اسلام منبع الهام این نظام است و در این نگاه اسلامی، بین نژادهای مختلف و زبان های مختلف، ولو از ملت های گوناگون، تفاوتی نیست؛ چه برسد به اقوام مختلف در میان یک ملت. نگاه اسلام این است و نگاه نظام اسلامی هم این است. لذاست ما به منطقه ی کردی، استان کردستان و مناطق اقوام دیگر با نگاه اسلامی نگاه می کنیم (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۸).

۴-۲- دستاوردهای اقتصادی حکمرانی جمهوری اسلامی در حمایت از تمامی اقوام به روایت امام خمینی (ره)

۱- سیاست دفاع از پابرهنگان: خدا نیاورد آن روزی را که سیاست ما و سیاست مسئولین کشور ما پشت کردن به دفاع از محرومین و رو آوردن به حمایت از سرمایه دارها گردد و اغنیای و ثروتمندان از اعتبار و عنایت بیشتری برخوردار بشوند! معاذالله که این با سیره و روش انبیای و امیرالمؤمنین و ائمه معصومین -علیهم السلام- سازگار نیست، دامن حرمت و پاک

روحانیت از آن منزّه است، تا ابد هم باید منزّه باشد و این از افتخارات و برکات کشور و انقلاب و روحانیت ماست که به حمایت از پابرهنگان برخاسته است و شعار دفاع از حقوق مستضعفان را زنده کرده است؛ ۲ - **تلاش برای فقرزدایی:** مسئولین محترم کشور ایران علی رغم محاصرات شدید اقتصادی و کمبود درآمدها، تمامی کوشش و تلاش خود را صرف فقرزدایی جامعه کرده اند و همه آرمان و آرزوی ملت و دولت و مسئولین کشور ماست که روزی فقر و تهیدستی در جامعه ما رخت بربندد و مردم عزیز و صبور و غیرتمند کشور از رفاه در زندگی مادی و معنوی برخوردار باشند؛ ۳ - **خلافت و ابتکار:** اگر چنانچه شما ملاحظه کنید که در این دو سال در کشور ما صنعت های زیادی که آنها انجام می دادند خودشان انجام می دهند و باورتان باشد که خود ما هم می توانیم صنعتی داشته باشیم و می توانیم ابتکاری داشته باشیم همین باور توانایی، شما را توانا می کند. اساس این باور است که آنها از ما گرفته بودند، آنها ما را از همه چیز تهی کرده بودند به طوری که افکار ما، باورهای ما همه وابستگی داشت؛ ۴ - **وفور نعمت:** انقلاب واقع شده است، فراوانی است، این یکی از نعمت های بزرگی است که ما داریم. شما شاید خیلی هاتان شاید یادتان هست که در همین جنگی که به ما مربوط نبود، جنگ عمومی دوم که به ما مربوط نبود، در ایران دیگر نان پیدا نمی شد! . بحمدالله فراوانی است، یعنی گرسنگی نیست توی کار، اینطور نیست که مردم نان پیدا نکنند، اینطور نیست که مردم ارزاق را نتوانند پیدا کنند، کمیاب گاهی می شود اما آن هم ارزاق عمومی کمتر کمیاب می شود؛ ۵ - **تأسیس بنیاد پانزده خرداد:** این بنیاد پر برکت که در راه جامعه است، مورد تایید اینجانب است . امید است بنیاد شریف برای روستاهای محروم و دور افتادگان اولویت قائل شوند. خداوند تعالی توفیق خدمت همگان را برای رفاه قشر مظلوم عنایت فرماید؛ ۶ - **تأسیس کمیته امداد:** بعد از انقلاب یک گروه هایی پیدا شدند و یک جمعیت هایی که نظیر اینها در تاریخ گمان ندارم سابقه داشته باشد. همین گروه امداد و کمیته امداد، من نشنیده ام که در یک کشوری یک همچو کمیته ای باشد که همشان صرف رسیدگی به فقرا و مستمندان و دهقانانی که در دور افتاده شهرها قرار گرفته اند و محرومان جامعه. اینها یک نوآوردهایی است که به برکت اسلام و تعهد ملت ما به اسلام پیدا شده است و بی سابقه است؛ ۷ - **تشکیل جهاد سازندگی:** بنابراین بوده است که اینطور ایران را خراب کنند و الان که بحمد الله آن سد شکسته شد، برای مرحله ثانی که مرحله سازندگی است، ما دستمان را پیش ملت دراز می کنیم و از ملت می خواهیم که همه در این نهضت شرکت کنند و همه دست برداری به هم بدهند و این سازندگی و جهاد سازندگی را شروع کنند؛ ۸ - **تأسیس بنیاد شهید:** باید رسیدگی کامل به خاندان شهدا و آسیب دیدگان و معلولین در این راه، چه در راه انقلاب و چه قبل و بعد از آن به نحو احسن و با مراعات احترام آنان بشود. ابتدا لازم است سازمانی. برای این مقصد مهم تأسیس شود؛ ۹ - **تأسیس بنیاد مسکن:** قشر عظیمی از مستضعفان جامعه هم بکلی از داشتن خانه محروم بودند و در زوایای بیغوله ها و اتاقک های تنگ و تاریک و خرابه ها به سر می بردند . نظام اسلام چنین ظلم و تبعیضی را تحمل نخواهد کرد و این از حداقل حقوق هر فرد است که باید مسکن داشته باشد. مشکل زمین باید حل شود و همه بندگان محروم خدا باید از این موهبت الهی استفاده کنند. همه محرومان باید خانه داشته باشند. هیچ کسی در هیچ گوشه مملکت نباید از داشتن خانه محروم باشد. بر دولت اسلامی است که برای این مساله مهم چاره ای بیندیشد و بر همه مردم است که در این مورد همکاری کنند. اینجانب حساب به شماره ۱۰۰ در تمام شعب بانک ملی افتتاح کرده و از همه کسانی که توانایی دارند، دعوت می کنم که برای کمک به خانه سازی برای محرومان به این حساب پول واریز کنند؛ ۱۰ - **مصادره اموال طاغوتیان به نفع محرومان و مستضعفان:** شورای انقلاب اسلامی، به موجب این مکتوب ماموریت دارد که تمام اموال منقول و غیر منقول سلسله پهلوی و شاخه ها و عمال و مربوطین به این سلسله را که در طول مدت سلطه غیر قانونی، از بیت المال مسلمین اختلاس نموده اند، به نفع مستمندان و کارگران و کارمندان ضعیف مصادره و منقولات آن در بانکها شماره ای به اسم شورای انقلاب یا اسم اینجانب سپرده شود و غیر منقول از قبیل مستغلات و اراضی، ثبت و مضبوط شود تا به نفع مستمندان از هر طبقه صرف گردد و در ایجاد مسکن و کار و غیر ذلک؛ ۱۱ - **رایگان کردن خدمات دولتی برای محرومان:** من به دولت راجع به مجانی کردن آب و برق و بعضی چیزهای دیگر فعلاً برای طبقات کم بضاعتی که در اثر تبعیضات خانمان برانداز رژیم شاهنشاهی دچار محرومیت شده اند و با برپایی حکومت اسلامی به امید خدا این محرومیتها برطرف خواهد شد، سفارش اکید نمودم؛ ۱۲ - **سازندگی به ویژه در مناطق محروم:** شما می دانید که یک کشور به این عرض و طول و بزرگی که همه جایش را خراب کردند، کشاورزی اش را با اسم

اصلاحات خراب کردند، کارخانه های ما را همه را وابسته کردند، تمام شوون ما، فرهنگ ما، اقتصاد ما، ارتش ما همه وابسته بودند شما تا حالا اعجاز کرده اید که اینقدر هم عمل کرده اید. اینقدر عملی که تا حالا شده است جزء معجزات است، در طول پنجاه سال آن خرابی ها شد و عمران اینها مختصری شد و در طول دو سال آن همه کارها و خدمات ها در همه کشور خصوصا روستاها که منسی بودند و هیچ کس به آنها اعتنا نمی کرد و آنها را جزء این ملت حساب نمی کردند، امروز در تمام این روستاها یا بسیاری از کارها انجام گرفته است یادردست انجام گرفتن است (نویسنده : نامعلوم، ۱۳۸۳: ۲۹).

۳- پیشینه پژوهش :

در زمینه قومیت، اقتصاد و امنیت ملی می توان به کارهای پژوهشی از جمله مقاله ریپسمن^۱ (۲۰۱۰) در زمینه تاثیرات اقتصاد بر امنیت ملی اشاره کرد. او بیان می کند که تمایز بین دفاع از حاکمیت و امنیت ملی به مثابه نمودی از سیاست عالی و موضوعاتی نظیر رفاه اقتصادی به عنوان نمودی از سیاست عادی، تمایزی جعلی و ساختگی است. اگر قدرت اقتصادی زمینه ساز فرصت سازی باشد، ضعف های بنیان های اقتصادی نیز موحبات تهدیدزایی و فرصت سوزی را فراهم خواهد کرد. همچنین پیترو ویلکن^۲ (۲۰۰۲) در زمینه اقتصاد سیاسی و امنیت اشاره کرد. او بیان می کند در هم تنیدگی امنیت ملی و اقتصاد بسیار روز افزون شده است. او تاثیر گذاری متقابل اقتصاد و سیاست را منبعت از ارتباط بین نهاد قدرت، نیروهای اجتماعی و سرمایه داری جهانی عنوان می کند. رابرت ماندل^۳ (۱۹۷۹) در تحلیل امنیتی خویش با برشمردن اجزاء گوناگون امنیت ملی، از امنیت اقتصادی به عنوان یکی از ابعاد اصلی نام می برد و در تعریف آن نیز بیش از هر چیز بر هدف بودن آن و نه بر نقش ابزاری آن تأکید می کند. در تعریف ماندل امنیت اقتصادی عبارت است از: میزان حفظ و ارتقای شیوه زندگی مردم در یک جامعه از طریق تأمین کالاها و خدمات، هم از عملکرد داخلی و هم حضور در بازارهای بین المللی. ماندل به استفاده ابزاری از عوامل اقتصادی توسط دولت های قدرتمند اشاره می نماید و آن را عاملی برای اختلالات امنیتی دولت های ضعیف تر می داند.

عموزاد خلیلی (۱۳۹۵) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان قوم ترکمن و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، به بررسی ابعاد اقتصادی قوم ترکمن و تاثیر که آن بر امنیت ملی دارد را می پردازد و شاخص های مختلف اقتصادی این قوم را مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهد. او بیان داشته که اقوام ترکمن بعد از انقلاب پیشرفت های وسیعی در زمینه اقتصادی داشتند به همین دلیل همگرایی وسیع با اقوام دیگر و همراهی بیشتر آنها با حکومت را شاهد هستیم و با توجه به اینکه منطقه ترکن صحرا پل ارتباطی با آسیا میانه و قفقاز می باشد، به همین دلیل یکی از مناطق استراتژیک و مهم کشور در زمینه مسائل اقتصادی و امنیتی محسوب می شود. همچنین ولی پور (۱۳۹۳) در مقاله ای تحت عنوان جایگاه عامل تعیین کننده اقتصاد در امنیت ملی اشاره می کند که نقش عوامل اقتصادی در زندگی انسان و امنیت بر هیچ فردی پوشیده نیست. در آخرین تحلیل می توان این عنصر را ابزار ماندگاری بشر و راز تداوم حیات انسانی تلقی نمود. به صورت خاص از قدیم الایام، عوامل اقتصادی و عوامل امنیتی - نظامی، در ارتباط وثیقی با یکدیگر بوده اند. با توجه به تحولات مفهومی در امنیت ملی و نیز سیر تحول در روندهای بین المللی باید گفت که اقتصاد از یک سو به عنوان جزء ذاتی کنش انسانی - اجتماعی، برای امنیت انسانی مهم می باشد و از سوی دیگر به عنوان عامل قوام بخش به اهداف و انگیزه های دولت ها در سطوح داخلی و خارجی از نقش تعیین کننده در امنیت ملی کشورها برخوردار است. همچنین نگین تاجی و همکاران (۱۳۹۰) بیان داشتند که با پایان جنگ سرد و طرح مسایل مربوط به جهانی شدن در نظام اقتصاد سیاسی جهان، منابع نرم افزاری سیاست های امنیتی، با وجود تداوم اهمیت ابعاد سخت افزاری امنیت، جایگاه ویژه ای پیدا کرده اند. در این دوران امنیت به شکل بسیط، مطرح و بیش از پیش مسائل اقتصادی و توسعه اقتصادی مبنای اقتدار دولت ها قرار گرفت و امنیت ملی در این راستا مفهوم سازی شد. یعنی امنیت علاوه بر بعد نظامی آن، در جنبه های اقتصادی، محیط زیستی، فرهنگی و غیره نیز تبلور یافته است.

۴- روش تحقیق :

1 -Ripsman

2 - Peter Wilkin

3 - Rabert Mandell

روش پژوهش توصیفی- تحلیلی و شیوه جمع آوری اطلاعات آن مبتنی بر مطالعات کتابخانه ای- اسنادی می باشد. تعاریف و نظریه های ارائه شده، با استفاده از کتب، مقالات، منابع اینترنتی، طرح ها، پایان نامه ها و رساله ها استخراج شده است. همچنین یافته های تحقیق بر اساس مطالعات نظری و مشاهدات میدانی در سطح محدوده مورد مطالعه می باشد.

۵- یافته های تحقیق :

۵-۱- دستاوردهای اقتصادی حکمرانی گام اول انقلاب در قوم ترکمن

۵-۱-۱- گردشگری و میراث فرهنگی و صنایع دستی ترکمن ها : گردشگری و میراث فرهنگی از مهمترین مجموعه خدماتی جهان است که روز به روز بر اهمیت و نقش آن افزوده می شود و جایگاه رفیع تری در اقتصاد جهانی به خود اختصاص می دهد. به همین علت است که امروزه به علت صنعت گردشگری و میراث فرهنگی از آن یاد می شود (خانی، ۱۳۸۸: ۵۵).

گردشگری دارای اثرات بسیار زیاد در زمینه فرهنگی واجتماعی است که در زیر به آن اشاره می شود:

۱- گسترش تبادلات فرهنگی بین گردشگران و افراد بومی

۲- رشد شخصیت و شکوفایی استعداد و ارتقا، سطح دانش و آگاهی ساکنین

۳- بهبود عدالت بین مردان و زنان از جهت دست یابی به فرصت شغلی

۴- توسعه روابط فکری فرهنگی واجتماعی جامعه میزبان و مهمان

۵- بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان

۶- احیاء هویت فرهنگی واجساس غرور ملی (خانی، ۱۳۸۸: ۵۰).

در مناطق ترکمن نشیمن ایران نیز ما دارای مناطق گردشگری و توریستی زیادی هستیم هر ساله تعداد زیادی گردشگری داخلی وخارجی به این مناطق سفر می کنند. به همین دلیل می توانند نقش موثری در شکوفایی اقتصادی این مناطق داشته است و همچنین منطقه ترکمن صحرا دارای صنایع دستی متعددی است که برخی از این صنایع جنب صادراتی دارند، به همین دلیل تعداد زیادی از افراد در این صنایع مشغول فعالیت هستن و درآمد زیادی از این راه کسب می کنند. اگر چه در بعد انقلاب فعالیت های صنعتی قوم ترکمن دارای نوساناتی بود اما به هر حال یکی از صنایع پُر رونق در این مناطق است که از این لحاظ خود می تواند در شکوفایی اقتصادی این مناطق و کشور اثرگذار باشد و در نتیجه زمینه را برای همگرایی و وحدت این قوم و بالاتر رفتن امنیت اقتصادی و نتیجه بالابردن ضریب امنیت ملی کمک کننده باشد (عموزاد خلیلی، ۱۳۹۵: ۱۱۲).

الف- جاذبه تاریخی و طبیعی : بخش قابل توجهی از جاذبه هایی گردشگری استان گلستان در مناطق ترکمن نشین استان گلستان پراکنده است. با توجه به اینکه در بعد از انقلاب به خصوص طی سال های اخیر با ایجاد امکانات تفریحی و خدماتی سبب شده است که سالانه تعداد زیادی گردشگر از کشورهای خارجی و داخلی را جذب خود کند که می تواند در رونق اقتصادی منطقه موثر باشد در زیر به تعدادی از این مناطق اشاره می شود و همچنین به آمار گردشگران داخلی و خارجی پرداخته می شود:

برج آجری قابوس، با قدمت هزارساله، یکی از آثار تاریخی مهم ایران و از جاذبه های مهم گردشگری گنبد کاوس به شمار می رود این برج تاریخی به میل گنبد نیز معروف است و ۷۶ متر ارتفاع دارد. میل گنبد بزرگترین برج آجری ساخته شده به دست انسان در طول تاریخ است (قائمی، ۱۳۷۹: ۲۹). این محل یکی از بزرگترین مراکز گردشگری ایران به شمار می رود در سال به طور متوسط از این برج دیداری کردند، که ۱۰ درصد از این افراد توریسم خارجی بودند. (سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۵). از دیگر مراکز توریستی مناطق ترکمن نشین، شهرستان بندر ترکمن نام دارد. در شهرستان بندر ترکمن نیز دارای آثار تاریخی و مراکز گردشگری زیادی می باشد که مهمترین آنها را می توان جزیره آشوراده نام برد که در غرب بندر ترکمن است و بزرگترین جزیره ایرانی در دریای مازندران، در شبه جزیره میانکاله می باشد. جزیره آشوراده که به عنوان یک مرکز توریستی انتخاب شده است، براساس آمار سالانه حدود ۴۵۰ هزار نفر از این مراکز دیدن می کنند (جرجانی، ۱۳۹۴: ۹۰). در سالهای اخیر برنامه ریزی هایی در جهت استفاده از اماکن گردشگری این شهر صورت گرفته است که این خود زمینه برای

اشتغال و فعالیت اقتصادی را در این شهرها فراهم نموده است. در زیر به برخی از آمارها و برنامه ریزی در این زمینه که از سازمان میراث فرهنگی و گردشگری تهیه شده است اشاره می شود:

جدول ۱- مبدا گردشگران منطقه مورد مطالعه

سال	دهه ۶۰	دهه ۷۰	دهه ۸۰	دهه ۹۰
میانگین ورودی خارجی	۱۹۲۳	۲۰۵۷	۲۱۳۲	۲۵۰۰
میانگین ورودی ایرانی	۱۰۵۰۰۰	۱۰۶۴۴۷	۱۰۹۸۷۸	۱۳۰۰۰۰
تعداد هتل	۷	۹	۱۵	۱۹

ماخذ: سازمان گردشگری و میراث فرهنگی استان گلستان : ۱۳۹۵

ب- صنایع دستی : ترکمن صحرا از دیرباز یکی از مراکز مهم تولید صنایع کشور بوده است. پس از انقلاب به توسعه صنایع دستی و روستایی در برنامه های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به خصوص از برنامه سوم به بعد بسیار تاکید شده است. جهت این امر کمک هایی از جمله وام های روستایی به افراد داده شده تا فعالیت های اقتصادی محلی و اقوام توسعه پیدا کند. زنان هنرمند ترکمن نیز با حمایت های مالی دریافت شده، انواع صنایع دستی زیبا را تهیه و به متقاضیان آن در بازار داخلی و خارجی عرضه می کنند. صنایع دستی ترکمن ها را می توان به این گروه ها تقسیم نمود:

۱-چت مه و قالی و باسمه ومنگوله بافی که برخی از این صنایع جنبه صادراتی دارند ومبلغ زیادی ارز وارد کشور می کنند (گلی، ۱۳۶۶: ۳۲۰) در زیر به برخی از این صنایع، همراه با آمار اقتصادی مربوط به این صنایع که نشان دهنده بهبود وضعیت این صنایع در بعد از انقلاب و در نتیجه بهبود وضعیت اقتصادی افرادی که در این صنایع مشغول فعالیت هستند پرداخته می شود. ۱-قالی بافی : مهم ترین فعالان عرصه صنعت قالی بافی، زنان ترکمن هستند. که با طرح ذهن و موروثی به تولید قالی هایی با نقش های زیبا مشغول اند. در حال حاضر در استان گلستان ۱۵۰ هزار نفر بافنده در ۶ هزار کارگاه قالی بافی کار می کنند و سالانه بیش از نیم میلیون متر مربع انواع فرش تولید می کنند که تعدادی زیادی از این فرش ها جنبه صادراتی دارند. شهرهای گنبد، آق قلا و بندرترکمن از مهمترین مرکز تولید قالی، قالیچه، پشته ترکمن در استان گلستان هستند. پشته یکی از ارقام عمده تولید صنایع دستی ترکمن ها محسوب می شود که در بازارهای داخلی خواهان بسیاری دارد.قالی ترکمن به دلیل برخورداری از نقوش و ترکیب رنگ ها و طرح های ویژه، از فرش های دیگر استان های کشور متمایز است و همه ساله بخشی از این تولیدات به کشورهای خارجی صادر می شود.(بوگولیوف، ۱۳۵۶: ۳۶) به گفته مدیر عامل فرش دست بافت سالانه به طور متوسط بالغ بر سه میلیون و سیصد هزار دلار فرش از این استان به کشورهای آلمان، فرانسه، کانادا، مکزیک، لبنان صادر می شود، سازمان جهاد کشاورزی استان گلستان در راستای حفظ صنعت فرش و حمایت از بافندگان فرش ترکمن به تشکیل چهار تعاونی بزرگ فرش دستباف با بیش از ده هزار عضو اقدام کرده است. از مهمترین انواع تولیدات ترکمن ها در عرصه فرش بافی می توان به موارد زیر اشاره کرد: ۱-کچه ۲-بلاس ۳-خورجین یا قالیچه کوچک. در ضمن باید اشاره کنیم که هر یک از طوایف ترکمن در رشته خاصی از فرش بافی تخصص دارند. (جرجانی، ۱۳۹۴: ۱۰۱) در زیر به آمارهایی مربوط به تعداد شاغلان بخش های صنایع دستی وفروش در میان ترکمن ها اشاره می شود.

جدول ۲- تعداد هنرمندان شناسایی شده استان (مناطق ترکمن نشین)

شهرستان	دهه ۸۰	دهه ۹۰	رشته
گنبد (هزار)	۳۱	۶۵	سوزن دوزی- گلیم بافی- نمدمالی- لباس محلی
آق قلا (هزار)	۲۹	۴۸	سوزن دوزی- گلیم بافی- نمدمالی- لباس محلی
بندر ترکمن (هزار)	۶۳	۱۰۰	سوزن دوزی- گلیم بافی- نمدمالی- لباس محلی

ماخذ: سازمان گردشگری و میراث فرهنگی استان گلستان : ۱۳۹۴

جدول ۳- گزارش عملکرد صادرات صنایع دستی ترکمن ها سال ۹۰-۹۴

ردیف	عنوان شاخصه	عملکرد سال ۹۰ (دلار)	عملکرد سال ۹۱	عملکرد سال ۹۲	عملکرد سال ۹۳	عملکرد سال ۹۴
۱	صادرات	۳۷۴۸۵۷۱	۱۹۰۴۰۱۲	۲۲۲۲۹۱۹	۷۵۱۵۸۴	۳۸۵۳۱۳۶

ماخذ: سازمان گردشگری و میراث فرهنگی استان گلستان : ۱۳۹۴

۲-۱-۵- کشاورزی : در قبل از انقلاب جمهوری اسلامی ایران، ترکمن ها شاهد فشار فراوان حکومت پهلوی و مأموران دولتی در منطقه بوده اند . برای مثال مجبور بودند که ضمن پرداخت اجاره زمین و مالیات مرتع به مأموران ، در ساختن تأسیسات دولتی و کشت زمین های سلطنتی هم به بیگاری بپردازند . مجموعه این فشارها، ازجمله عوامل مؤثر در بازگشت موقت برخی اقوام ترکمن به زندگی عشایری و حتی یابیگری آنها در دوره جنگ جهانی دوم محسوب می شود . مهاجرت های اجباری صورت گرفته ترکمن ها توسط رضاخان سبب شد این قوم نتوانند به توسعه فعالیت های اقتصادی خود از جمله کشاورزی در اراضی خود بپردازند (آیروزی، ۱۹۶۹: ۶۳۵). به دنبال حوادث سال ۱۳۱۹ هـ. ش زمین های سلطنتی به دولت واگذار و در سال ۱۳۲۰ هـ. ش بخشی از زمین ها به صاحبان اصلی آنها بازگردانده و بخشی دیگر به بنیاد پهلوی واگذار شد و بنیاد پهلوی نیز آنها را با مبلغ ثابتی به متقاضیان اجاره داد . مالکانی که زمین های خود را پس گرفته بودند و یا از طریق بنیاد زمینی را کشت می کردند با به کارگیری ترکمن های شبان کاره به عنوان کارگر روزمزد، کشاورزی می کردند. این مالکان که عمدتاً اهل گنبدکاوس و نواحی اطراف آن بودند، صرفاً زمین را به عنوان منبع درآمد نمی نگریستند؛ بلکه در کنار آن به تجارت محصولات کشاورزی و واردات ماشین های کشاورزی نیز اهتمام داشتند، و جهت رونق اراضی کشاورزی خود به بیگاری از ترکمن های عشایر می پرداختند. مجموعه اقدامات رژیم گذشته در دشت گرگان ، غصب زمین های کشاورزی توسط متنفذین دربار و سرمایه داران ، تشدید برخوردهای اجتماعی و قومی به وسیله آنها به همراه شیطننت و مداخله گروه های چپ مارکسیستی معارض با نظام جمهوری اسلامی ایران و اقدامات تحریک آمیز شوروی سابق در منطقه گرگان و

گنبد، شرایطی بحرانی مانند آتش زیر خاکستر فراهم آورد و حکومت جدید ایران را که هنوز پایه های آن از ثبات و انسجام برخوردار نشده بود، در سال ۱۳۵۷ درگیر دو منازعه خونین در گنبد ساخت . اما بلافاصله با دخالت دولت و نیروهای انقلاب ، آرامش نسبی در منطقه دوباره حکم فرما شد . با این وجود به فرمان امام خمینی (ره) در سال ۱۳۵۹ هیأت های هفت نفره واگذاری زمین تشکیل ، و مأمور تقسیم اراضی در سراسر ایران و مسئول حل اختلافات مربوط به مالکیت و تقسیم زمین ها در منطقه گردید . تنها اطلاعات مربوط به سال های ۱۳۵۹ و ۱۳۶۰ نشان می دهد که ۸۸۸۷ هکتار زمین در دشت گرگان از طریق این هیأت به روستاییان اعم از ترکمن واگذار شده است (کنعانی، ۱۳۷۹: ۳۸).

پس از انقلاب کشاورزی از جمله مهمترین بخش ها در ساختار اقتصادی ترکمن ها می باشد. زیرا به غیر از آثار مثبت آن بر وضع اشتغال، صادرات غیرنفتی، ارز آوری و ... در زمینه مباحث امنیت ملی نیز بسیار مهم می باشد. امروزه برخی از محصولات غذایی و کشاورزی مانند گندم به عنوان کالایی استراتژیک شناخته می شود از این رو خودکفایی بخش کشاورزی یکی از شرایط لازم و اساسی در استقلال سیاسی کشور است. مناطق ترکمن نشین دارای محصولات کشاورزی متعدد می باشد که سهم عمده ای در اقتصاد این قوم دارند. از مهمترین بخش درآمدی قوم ترکمن می توان به بخش کشاورزی اشاره کرد. از مهمترین کشت ها می توان به : گندم، پنبه اشاره نمود. میزان تولید این محصولات در اقتصاد این قوم و به تبع آن در وضعیت معیشت اثرگذار است. ۱- گندم : گندم در مناطق گنبد، آق قلا، گمیشان، مناطق داشلی برون، اینچه برون، مراه تپه به صورت دیم کاشته می شود. (جرجانی، ۱۳۹۴: ۹۴). استان گلستان ۷ تا ۱۰ درصد گندم کشور را تولید می کند. و گندم استان به لحاظ کیفی جز استان هایی برتر کشور و به لحاظ تولید رتبه ۳ کشور را دارا است (اداره کل مطالعات کشاورزی ۱۳۹۲: ۳۵). به جرات می توان گفت بیش از نیمی از گندم تولیدی این استان در مناطق ترکمن نشین آق قلا، گنبد، گمیشان، بندر ترکمن و مراه

تپه می باشد. در سالها مختلف نوسانات زیادی در این زمینه وجود داشت اما دولت از طریق سیاست هایی تشویق تلاش نمود میزان کشت این محصول را در ترکمن صحرا گسترش دهد. ۲- پنبه: ترکمن صحرا به دلیل کاشت زیاد پنبه در گذشته به عنوان مرکز طلای سفید ایران لقب گرفته بود. دشت های ترکمن صحرا مهمترین منطقه برای تولید پنبه بوده در سال هایی نه چندان دوررتبه اول را در تولید این محصول داشت. در حال حاضر بالغ بر ۳۰ هزار هکتار پنبه در استان گلستان کشت می شود که مرکز آن منطقه ترکمن نشین می باشد.(عالیشاه، ۱۳۹۲: ۳)

جدول ۴- سطح زیر کشت گندم ، پنبه و سویا در منطقه مورد مطالعه ۱۳۹۵

نام محصول	سطح زیر کشت (هزار هکتار)	رتبه	تولید استان گلستان (هزار تن)	رتبه	سهم ترکمن منطقه ترکمن نشین (هزار تن)
گندم	۳۷۹/۰۱	۱۰	۱۱۰۱/۵۶	۳	بیش از ۵۰٪ از تولید
پنبه	۱۲/۵۰	۲	۱۸/۷۰	۴	بیش از ۷۰٪ از تولید
سویا	۵۴/۶۸	۱	۱۳۰/۳۱	۱	بیش از ۵۰٪ از تولید

ماخذ: جهاد کشاورزی استان گلستان : ۱۳۹۵

۳-۱-۵- دامداری و ماهی گیری : منطقه ترکمن صحرا با داشتن مراتع مرغوب و وسیع و اقلیم مناسب، یکی از مراکز عمده دامداری و تولید دام کشور به حساب می آید. عشایر ترکمن، از دیرباز به دامداری و پرورش اسب اشتغال داشته اند. براساس آمار جهاد کشاورزی و استانداری گلستان آمار انواع دام استان یک میلیون و هشتصد و چهل و دو هزار و چهارصد و هفتاد و دو راس می باشد. در تولید گوشت قرمز استان گلستان ۳ درصد از کل تولید کشور را دارا می باشد. که نزدیک ۲۵ درصد این تولید مازاد بر نیاز استان است که عمدتاً به صورت دام زنده از استان خارج می شود. می توان گفت به طور تخمین حدود ۲/۳ از تعداد دام و تولید دام به ترکمن ها تعلق دارد (جداول ۷-۶-۵) (جرجانی، ۱۳۹۴: ۹۵).

جدول ۵- آمار تعداد دام های موجود در منطقه ترکمن صحرا

سال	شهرستان					
	آق قلا		بندر ترکمن		گنبد	
	گوسفند	گاو و گوساله	گوسفند و بز	گاو و گوساله	گوسفند و بز	گاو و گوساله
۸۵	۱۲۵۳۶۵	۳۱۶۷۷	۱۱۸۶۴۵	۱۸۶۰۲	۳۸۴۳۳۴	۶۶۵۲۷
۸۶	۱۲۵۳۶۵	۳۳۳۶۱	۱۱۸۶۴۵	۱۹۴۰۹	۲۸۴۳۳۴	۶۹۴۱۴
۸۷	۱۲۵۳۶۵	۳۵۱۲۴	۱۱۸۶۴۵	۲۰۲۵۲	۲۸۴۳۳۴	۷۲۴۳۴
۸۸	۱۲۵۳۶۵	۳۶۹۶۷	۱۱۸۶۴۵	۲۱۱۳۳	۲۸۴۳۳۴	۷۵۵۹۱
۸۹	۱۲۵۳۶۵	۳۶۹۶۷	۱۱۸۶۴۵	۲۱۱۳۳	۲۸۴۳۳۴	۷۵۵۹۱
۹۰	۱۲۷۳۰۶	۳۸۸۱۸	۵۴۲۱۷	۹۴۴۶	۲۸۸۷۳۵	۷۴۷۹۹
۹۱	۱۰۹۷۹۸	۴۶۴۶۴	۴۶۷۴۹	۱۰۲۳۰	۲۴۹۰۲۶	۸۴۳۳۲
۹۲	۹۷۱۱۹	۳۵۵۴۲	۴۱۳۵۰	۸۲۷۱	۲۲۰۳۱۶	۶۸۱۷۵
۹۳	۱۴۲۲۷۸	۳۶۳۶۰	۶۰۵۵۷۸	۸۴۲۴	۳۲۲۶۹۲	۶۹۵۹۸

ماخذ: جهاد کشاورزی استان گلستان : ۱۳۹۴

پرورش گاو از دیگر راههایی معاش اقتصادی قوم ترکمن است. با گذشت زمان و کاهش مراتع دامداری هایی سنتی جایی خود را به دامداری صنعتی و مدرن داد، که با اصلاح نژاد بر میزان تولید گوشت و شیر آنها افزوده شد. در حال حاضر ایجاد این نوع دامداری در دستور کار دامداران ترکمن قرار گرفت.

جدول ۶- رتبه بندی و میزان تولیدات دام استان گلستان ۱۳۹۵

	رتبه استان گلستان در کشور	تولید (به هزار تن)	سهم ترکمن (هزار تن)
گاو، گوساله	۱۰	۳۹۶/۳۱	۲۶۰/۳۱
گوسفند و بره	۱۶	۱۲۹۲/۴۱	۸۰۰/۱۸
بز و بزغاله	۲۹	۱۴۸/۳۹	۱۰۰/۱۵

گاومیش	۷	۱/۸۱	۱/۳۱
--------	---	------	------

ماخذ: جهاد کشاورزی استان گلستان : ۱۳۹۵

جدول ۷- رتبه بندی و میزان تولیدات دام استان گلستان ۱۳۹۵

	رتبه استان گلستان در کشور	تولید (به هزار تن)	سهم ترکمن (هزار تن)
تولید گوشت قرمز	۱۳	۳۰/۰۲	۲۰/۰۱
تولید شیر	۵	۴۸۲/۰۳	۳۰۰/۰۳

ماخذ: جهاد کشاورزی استان گلستان : ۱۳۹۵

یکی از محصولات دامی استان که در میان ترکمن ها پرورش آن اهمیت زیادی دارد اسب ترکمن است. صنعت اسب یکی از صنایع سودآور در کشورهای دیگر مانند آمریکا، کانادا، فرانسه و دیگر کشورهای اروپایی است. اسب ترکمن یکی از اسب های اصیل و مناسب از لحاظ جثه و مورد پذیرش می باشد. دولت می تواند با سرمایه گذاری بیشتر در این منطقه و برروی این نژاد اسب جزء کشورهای صادر کننده اسب در دنیا باشد البته دولت از طریق جهادکشاورزی یک سری اقدامات در این زمینه صورت داده است. براساس گفته آقای عراقی سخنگوی انجمن پرورش دهندگان اسب با انعقاد قرارداد میان انجمن صنفی پرورش دهندگان اسب و مراکز علوم تحقیقات کشور برای تاسیس بانک ژن و نیز شناسنامه دار کردن اسب ایرانی تا حداکثر دوسال آینده به جمع صادر کنندگان اسب در جهان می پیوندیم . در صنعت اسب به ازای هر ۴ اسب یک نفر مشغول به کار می شود.(عموزاد خلیلی، ۱۳۹۵: ۱۲۵). ترکمن ها از دیرباز به فعالیت ماهیگیری می پرداختند، زیرا سواحل شرقی دریای مازندران پربارترین نواحی شیلات ایران از لحاظ صید « تاسماهیان» به ویژه فیل ماهی می باشد .به طوری که حدود پنجاه درصد از خاویار ایران ، از صید تاسماهیان این ناحیه به دست می آید(وئوق زمانی، ۱۳۶۲: ۲۵). پس از انقلاب ماهیگیری شغل عمده ساحل نشینان دریای خزر است. و اهالی شهرهای گومیش تپه (گمیشان)، بندرترکمن و روستاهای ساحلی وابسته به شهرستان های ترکمن و گمیشان عمدتاً از طریق صید و صیادی امرار و معاش می کنند. گلستان رتبه چهارم ماهیان گرم آبی، رتبه اول پرورش ماهیان خاویار و رتبه چهارم در تولید ماهیان زیتونی را در کشور دارا می باشد.

جدول ۸- رتبه استان در کشور برحسب تولید ماهیان سرد آبی

نام استان	تولید (به هزارتن)	رتبه استان گلستان
گلستان	۳۰۰	۲۶

ماخذ: جهاد کشاورزی استان گلستان : ۱۳۹۵

جدول ۹- رتبه استان گلستان در کشور برحسب تولید ماهیان گرم آبی

نام استان	تولید (به هزارتن)	رتبه استان گلستان
گلستان	۱۱۶۱۷	۴

ماخذ: جهاد کشاورزی استان گلستان : ۱۳۹۵

قابل ذکر است که این خاویار ارزش صادراتی دارد و به کشورهای اروپایی و آسیایی میانه و قفقاز صادر می شود. که بزرگترین مرکز آن در منطقه ترکمن صحرا می باشد. به گفته ریاست شیلات استان گلستان ۵۰۰ هکتار اراضی گمیشان در منطقه ترکمن صحرا برای احداث مجتمع پرورش ماهی در نظر گرفته شده است. که هم اکنون مطالعات اجرایی در آن در حال انجام است و امیدوارند تا سال ۱۳۹۶ به بهره برداری برسد که زمینه برای اشتغال بیشتر و رونق این منطقه ترکمن نشین را فراهم می کند(هفته نامه اقتصاد گلستان، ۱۳۹۵: ۸).

جدول ۱۰- رتبه استان گلستان بر حسب مزارع پرورش ماهیان گرم آبی از ابتدای انقلاب تا سال ۱۳۹۵

نام استان		تعداد مزارع		مساحت مزارع	
گلستان	رتبه	تعداد	رتبه	مساحت (هکتار)	رتبه
	۳۰۴	۸	۴۳۹۱	۴	

ماخذ: جهاد کشاورزی استان گلستان : ۱۳۹۵

جدول ۱۱- رتبه استان گلستان بر حسب مزارع پرورش ماهیان سرد آبی از ابتدای انقلاب تا سال ۱۳۹۵

نام استان		تعداد مزارع		مساحت مزارع	
گلستان	رتبه	تعداد	رتبه	مساحت (هکتار)	رتبه
	۱۵	۱۷	۱۸۱۰۰	۱۶	

ماخذ: جهاد کشاورزی استان گلستان : ۱۳۹۵

۴-۱-۵- بازرگانی : استان گلستان به سبب داشتن تنوع محصولات کشاورزی و دامی، برخورداری از منابع غنی آبزیان، فرآورده های جنگلی و محصولات صنعتی و نیز با داشتن شبکه ارتباطی گسترده و مناسب از قبیل راه خشکی و راه آهن و راه هوایی از دیرباز با استان ها و کشور همسایه روابط تجاری و بازرگانی گسترده ای داشته است. در گذشته شهر ترکمن نشین گمیشان در ساحل دریای خزر، مهم ترین مرکز ماهیگیری و تولید ماهیان خاویاری ایران بوده است و مردم منطقه به ویژه ترکمن ها از طریق دریا با بنادر کشورهای ترکمنستان، قزاقستان و آستارخان در روسیه ارتباط داشته و دادوستد می کرده اند. از طریق این بندر انواع کالاها مانند برنج، گندم، نفت، گل، قالی و قالیچه به کشور همسایه صادر می شده که نقش مهمی در اقتصاد این منطقه داشته است (عموزاد، ۱۳۹۵: ۱۳۲). در حال حاضر حدود پنجاه نفر از بازرگانان ترکمن در اتاق بازرگانی استان گلستان در گرگان عضویت دارند و با در اختیار داشتن کارت بازرگانی تجارت می کنند. برخی از بازرگانان سرشناس ترکمن در سالهای گذشته سالانه بیش از دویست هزار دلار به کشور همسایه، ترکمنستان صادرات داشته اند که این خود نقش مهمی در اقتصاد منطقه ترکمن صحرا داشته است. اقلام صادراتی ترکمن ها در سالهای ۱۳۹۰ به بعد شامل: کاشی، سرامیک، مواد غذایی، آهن قراضه، وسایل الکترونیکی و ... می باشد (جرجانی، ۱۳۹۴: ۱۰۶).

۵-۱-۵- نقش بازار در فعالیت اقتصادی منطقه ترکمن صحرا : دیگر از فعالیت های اقتصادی در منطقه ترکمن صحرا شامل بازارها می باشد. این بازارها نقش مهمی در اقتصاد منطقه دارند. در این منطقه ما دارای دو نوع بازار موقت و دائمی می باشیم (عموزاد، ۱۳۹۵: ۱۲۳)، اما بازار چه مرزی مهم در این منطقه، بازارچه مرزی اینچه برون می باشد. بازارچه مرزی اینچه برون که در منطقه ترکمن صحرا قرار دارد، نقش مهمی در فعالیت اقتصادی منطقه و کشور دارد. در شرق کشور هیچ منطقه آزاد تجاری وجود ندارد و این بازارچه قابلیت استفاده از مواد خام کشورهای همسایه و صادرات ثانویه را داراست و می تواند ترانزیت ارزان و امن را داشته باشد. منطقه آزاد اینچه برون با دسترسی کامل به سه کریدور ریلی، هوایی و دریایی، اتصال به بازارهای جهانی از طریق خط آهن ایران- ترکمنستان- قزاقستان و کشورهای حوزه CIS، وجود بندر خواجه نفس، فرودگاه گرگان، و استقرار صنایع سنگین نظیر شهرک پتروپالایش و متالوژی، پایانه غلات و بندر خشک یکی از منحصربه فردترین منطقه آزاد کشور می باشد (عموزاد، ۱۳۹۵: ۱۲۴). منطقه آزاد تجاری اینچه برون به دور از کشمکش های سیاسی و قومیتی توانسته است رونق اقتصادی در صنعت و تجارت و هم گردشگری را ایجاد کند و زمینه حضور توریسم را به همراه داشته باشد. تأثیرات مثبت اقتصادی این بازارچه علاوه بر توسعه استان گلستان در سطح ملی و منطقه ای هم به عنوان دروازه تعامل با جهان تحول در اقتصاد با تأکید بر توسعه پایدار می باشد. به طور کلی بازارچه هایی مرزی به عنوان یکی از اهرمهای مهم در ایجاد اشتغال و توسعه روابط تجاری با کشورهای همجوار پیوسته تاثیر قابل توجهی در فعالیت اقتصادی کشور داشته اند. اگر چه کارکرد آنها توأم با برخی نارساییها است، اما این بازارچه های نوعی مصداق و تبلور حضور مستقیم مردم در امور همچون توسعه و تجارت غیرنفتی می باشد.

۶-۱-۵- اتحادیه شرکت های تعاونی مرز نشینان: این اتحادیه پس از گشایش مرز خاکی بین ایران و ترکمنستان، در سال ۱۳۷۸ تشکیل شد و فعالیت خود را آغاز کرد. نخستین شرکت تعاونی مرز نشینان استان گلستان، زیر نظر اداره کل بازرگانی استان، در سال ۱۳۷۷ در گمیشان تشکیل شد و دومین شرکت تعاونی استان نیز در همان سال در مرکز دهستان سیمین شهر که زیر نظر بخشداری گمیشان بود، تأسیس شد. شرکت تعاونی خواجه نفس نیز پس از مدتی بنیاد نهاده شد و بر همین روال، طی دو سال، هفت شرکت تعاونی با الگو برداری از شرکت تعاونی مرز نشینان گمیشان و به یاری همین تعاونی، در مناطق مرزی استان گلستان فعالیت خود را آغاز کردند. هدف اصلی از تأسیس این شرکت های تعاونی، ایجاد اشتغال برای مرز نشینان و حمایت از مراودات تجاری آنان با مرز نشینان هم جوار خود در ترکمنستان بوده است. در حال حاضر سیزده شرکت در تعاونی مرز نشینان، زیر نظر اتحادیه مرز نشینان استان گلستان فعالیت می کنند. فعالیت این اتحادیه و داد و ستد آن با کشورهای ترکمنستان، افغانستان و پاکستان، طی سال های اخیر در بهبود شرایط معیشتی مرز نشینان موثر بوده است (جرجانی، ۱۳۹۴: ۱۰۸؛ عموزاد خلیلی، ۱۳۹۵: ۱۲۳).

- نتیجه گیری:

می توان گفت در تمام دوران و در طول تاریخ، هر زمانی شاخص های مربوط به وضعیت اقتصادی اقوام بهبود یافت و فعالیت اقتصادی آنها وسیع ترشد، گرایش به واگرایی در آنها کمتر شد، به هر میزان که بتوان اقتصاد را تقویت نمود، به همان مقدار هم می تواند وحدت و همدلی را بیشتر و میزان واگرایی در میان اقوام را کاهش داد، هر چه اشتغال افزایش در نتیجه فقر کاهش می یابد و زمینه برای مشارکت ها در مسائل مختلف از جمله مسائل سیاسی بیشتر می شود. اقتصاد ضعیف زمینه را برای نفوذ دشمن و ترغیب اقوام در جهت ایجاد نا آرامی ها و تنش با دولت مرکزی و همچنین زمینه برای تحریکات اقوام بر علیه حکومت مرکزی افزایش می دهد. در میان قوم ترکمن هم همین گونه است. اقوام ترکمن بعد از انقلاب پیشرفت هایی وسیعی در زمینه اقتصادی داشته اند به همین دلیل ما میزان همگرایی وسیعی میان این قوم با اقوام دیگر و همراهی بیشتر آنها با حکومت را شاهدیم. بعد از انقلاب و به همت مسئولین پیشرفت های در اقتصادی این قوم، که از جمله در زمینه صادرات قالی، اسب و همچنین خاویار و در بسیاری از زمینه هایی اقتصادی دیگر مانند صنایع دستی و گردشگری را شاهد هستیم. در بالا ما تلاش کردیم آماری را زمینه وضعیت اقتصادی قوم ترکمن در بعد از انقلاب را ارائه دهیم که آمارها نشان دهنده جایگاه ممتاز اقتصادی این قوم در کشور ایران و در تولید کالاهای استراتژیک مانند گندم، ... می باشد. ترکمن ها در تولیدات دامی و ماهی با توجه به آمارهای موجود جایگاه خوبی در کشور دارند که با تلاش مسئولین و سرمایه گذاری بیشتر شاهد شکوفایی هر چه بیشتر و همچنین صادرات مازاد این محصولات در آینده نزدیک در این زمینه خواهیم بود. بر اساس مطالب بیان شده، فرضیه پژوهش حاضر مبنی بر تاثیرگذاری فعالیت های اقتصادی قوم مرزی ترکمن در بعد از انقلاب ج.ا.ایران بر امنیت ملی کشور تایید می گردد. بررسی عوامل و فعالیت های اقتصادی انجام شده توسط قوم ترکمن به عنوان یکی از اقوام مرزی کشور نشان می دهد که این قوم برای حفظ و همچنین ارتقا جایگاه اقتصادی خود در فعالیت های اقتصادی منطقه و کشور می بایست به متغیرهای اقتصادی توجه بیشتری نشان دهد که در این راستا، راهکارهای زیر توصیه می شود: تنوع بخشی صادرات محصولات و تولیدات این قوم، هماهنگی بیشتر بخش های دولتی منطقه و کشور با بخش خصوصی اقتصاد این منطقه و قوم، توزیع عادلانه درآمدها و کاهش فاصله طبقاتی بین اقوام مرزی و سایر مناطق کشور. در دولت یازدهم تلاش در جهت ایجاد منطقه آزاد اینچه برون در حال انجام می باشد، که خود می تواند زمینه اشتغال بیشتر و شکوفایی اقتصادی این منطقه نقش داشته باشد. با این توصیف با توجه به اینکه منطقه ترکمن صحرا پل ارتباطی با آسیای میانه و قفقاز است و یکی از مناطق استراتژیک و مهم اقتصادی محسوب می شود، توجه بیشتر مسئولان اقتصادی استانی و در سطح کلان کشور (وزارت اقتصاد و ادارات بخش های اقتصادی مانند سازمان صنعت و ... در استان ها و شهرستان ها، و ...) به مولفه های اقتصادی اشاره شده در یافته ها تحقیق می تواند در راه ارتقاء امنیت ملی و دست یابی به توسعه فعالیت های اقتصادی بیشتر کمک کند. در نهایت بر اساس مطالعات انجام شده می توان گفت ویژگی های حکمرانی خوب که قوم ترکمن می تواند به واسطه برخورداری از آنها به عملکردهای اقتصادی مطلوبی دست پیدا کند، برحسب مطالعات در بین این قوم عبارت است از:

مشارکت اقتصادی، حاکمیت قانون، شفافیت اقتصادی، مسئولیت پذیری دولت، اجماع سازی، عدالت اقتصادی و

پاسخگویی دولت است. - مشارکت : مشارکت به معنی حضور همه مردم در تصمیم گیری های مختلف است که هم به صورت مستقیم و هم از طریق نمایندگان و نهادهای واسطه ای قانونی و مشروع تحقق می یابد. مباحث مشارکت غالباً مبتنی بر وجود آزادی بیان و حق اظهارنظر همه افراد جامعه در حوزه های مختلف سیاسی و امنیتی خواهد بود البته این امر لزوماً به معنی آن نیست که تمایلات، خواسته ها و نگرانی های تک تک افراد جامعه مورد توجه قرار می گیرد بلکه منظور مشارکت حداکثری است که از طریق مکانیسم های خاص خود تحقق پیدا می کند. بنابراین ویژگی اصلی مشارکت همانا آزادی همه مردم در ابراز نظرات و دیدگاه های خود است که این امر در مرحله اجرا نیازمند ابزارهای خاصی از جمله رسانه های آزاد و نهادهای مدنی مستقل است. - حاکمیت قانون: برقراری سیستم حکمرانی خوب نیازمند چارچوب های قانونی عادلانه و منصفی است که از ویژگی بی طرفانه بودن برخوردار است. در این چارچوب باید از حقوق کلیه افراد مخصوصاً حقوق محرومان محافظت به عمل آید. اجرای این گونه قوانین در یک فضای بی طرفانه و مبتنی بر انعطاف، نیازمند دستگاه قضایی مستقل و نیروی پلیس بی طرف و عاری از فساد است. - شفافیت: شفافیت به خصوص شفافیت اقتصادی معنی جریان آزاد اطلاعات و قابلیت دسترسی سهل و آسان به آن برای تمامی ذی نفعان مربوطه است. اطلاعات باید به اندازه کافی و به صورت قابل فهم در دسترس باشند و از طرف دیگر اتخاذ تصمیمات و اجرای آنها از قوانین و مقررات مشخصی پیروی کند. - مسوولیت پذیری دولت: حکمرانی خوب نیازمند این است که نهادهای دولتی و فرآیندهای تصمیم گیری در یک چارچوب زمانی منطقی به همه ذی نفعان آن خدمات لازم را ارائه دهد. رسیدن به این هدف تنها زمانی امکان پذیر است که نهادهای تصمیم گیر نسبت به تامین خواسته ها و تمایلات افراد احساس مسوولیت داشته باشند. - اجماع سازی : در واقع هر اندازه که نقطه نظرات موجود در یک جامعه از تفاوت های زیادی برخوردار باشند بالطبع بازیگران گوناگونی نیز وجود خواهند داشت لذا حکمرانی خوب نیازمند این است که منافع و سلايق مختلف در جامعه به سمت اجماعی گسترده که بهترین و بیشترین منفعت را برای تمام اجتماع در پی دارد، هدایت کند. این امر مستلزم این است که چشم انداز بلندمدت و وسیعی نسبت به آنچه برای توسعه انسانی پایدار ضروری است و چگونگی دستیابی به اهداف این چنین توسعه ای وجود داشته باشد. این مهم نیز تنها از طریق فهم و درک مفاهیم تاریخی، فرهنگی و اجتماعی جامعه قابل دستیابی است. - عدالت اقتصادی : در حکمرانی خوب همه افراد باید از فرصت های برابر به خصوص در امر اقتصادی برخوردار باشند. رفاه یک جامعه وابسته به تضمین این امر است که همه اعضای آن احساس کنند در آن جامعه ذی نفع هستند. برای تحقق این امر همه گروه های آسیب پذیر باید از حمایت های لازم برای افزایش توانمندی های خود برخوردار باشند. - پاسخگویی دولت : پاسخگویی یک امر حیاتی برای مساله حکمرانی خوب است. نه تنها نهادهای دولتی بلکه بخش خصوصی و سازمان های جامعه مدنی باید نسبت به عموم مردم و همه افراد ذی نفع پاسخگو باشند. به طور کلی یک نهاد یا سازمان نسبت به کسانی که در ارتباط مستقیم با تصمیمات آنها قرار دارند، پاسخگو خواهند بود.

- منابع

- فارسی :

- اداره کل مطالعات کشاورزی. (۱۳۹۲).

- اسکندری، محمدرضا. (۱۳۹۴)، شبکه های اجتماعی؛ ترفندی برای تهدید امنیت ملی، برگرفته از :

<http://www.farsnews.com>

- برادران شرکا، حمیدرضا و سعیدملک الساداتی (۱۳۸۷)، «حکمرانی خوب کلید توسعه آسیای جنوب غربی»، فصلنامه راهبرد، شماره ۴۸.

- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار کارگزاران نظام؛ ۱۳۸۰/۹/۲۱

- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جوانان استان اصفهان؛ ۱۳۸۰/۸/۱۲

- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام؛ ۱۳۷۹/۴/۱۹
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار کارگزاران نظام به مناسبت عید سعید فطر؛ ۱۳۷۵/۱۱/۲۱
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار رؤسای سه قوه، کارگزاران نظام و شخصیت های خارجی شرکت کننده در کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی؛ ۱۳۷۵/۵/۱۳
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام؛ ۱۳۷۹/۰۴/۱۹
- بیانات رهبر معظم انقلاب در جمع مردم استان کردستان در میدان آزاد یسنندج؛ ۱۳۸۸/۲/۲۲
- پیام نوروزی رهبر معظم انقلاب به مناسبت حلول سال ۱۳۸۶
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار برگزیدگان استان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۴
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار کارگزاران نظام، به مناسبت عید سعید فطر؛ ۱۳۷۵/۱۱/۲۱
- پیام رهبر معظم انقلاب به مناسبت برگزاری کنگره ی عظیم عبادی سیاسی حج؛ ۱۳۷۵/۰۲/۰۴
- بیانات رهبر معظم انقلاب در جمع مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج؛ ۱۳۸۸/۲/۲۲
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار برگزیدگان استان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۴
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با روحانیون دفتر نمایندگی ولی فقیه در امور اهل سنت سیستان و بلوچستان؛ ۱۳۷۰/۰۸/۲۷
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار بسیجیان استان فارس؛ ۱۳۸۷/۰۲/۱۴
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار برگزیدگان استان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۴
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام؛ ۱۳۷۹/۰۴/۱۹
- پیام رهبر معظم انقلاب به مناسبت آغاز به کار هفتمین دوره ی مجلس شورای اسلامی؛ ۱۳۸۳/۰۳/۰۷
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مردم سقز؛ ۱۳۸۸/۲/۲۹
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار برگزیدگان استان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۴
- بیانات رهبر معظم انقلاب در جمع مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج؛ ۱۳۸۸/۲/۲۲
- پیام رهبر معظم انقلاب به مناسبت آغاز به کار هفتمین دوره ی مجلس شورای اسلامی؛ ۱۳۸۳/۰۳/۰۶
- بیانات رهبر معظم انقلاب در میدان صبحگاه ستاد نیروی مقاومت بسیج؛ ۱۳۸۴/۰۶/۰۲

- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار استادان و دانشجویان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۷
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار برگزیدگان استان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۴
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با روحانیون دفتر نمایندگی ولی فقیه در امور اهل سنت سیستان و بلوچستان؛ ۱۳۷۰/۰۸/۲۷
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای شورای تأمین استان ها؛ ۱۳۷۹/۱۱/۲۵
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مردم سقز؛ ۱۳۸۸/۲/۲۹
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج؛ ۱۳۸۸/۲/۲۲
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مردم سقز؛ ۱۳۸۸/۲/۲۹
- بیانات رهبر معظم انقلاب در جلسه ی درس خارج فقه درباره ی تقلید لهجه ی قومیت ها؛ ۱۳۸۹/۱/۳۱
- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج؛ ۱۳۸۸/۲/۲۲
- بوزان، باری. (۱۳۹۰) مردم، دولتها و هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران : پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بوزان، باری. (۱۳۷۸) مردم، دوان و هراس، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بوگولیوبوف. (۱۳۵۸) فرش های ترکمن، ترجمه ناز طبابایی، تهران: موزه فرش ایران.
- بهرامی، زهرا و عباس عراقچی. (۱۳۹۶) تهدیدات جدید امنیتی رژیم صهیونیستی، مجله سیاست دفاعی. شماره ۹۸ (زمستان)، ص ۱۶۲-۱۲۷.
- بیگدلی، محمدرضا. (۱۳۶۹) ترکمنهای ایران، تهران، انتشارات پاسارگاد.
- پورعزت، علی اصغر (۱۳۸۷)، *مبانی دانش / اداره دولت و حکومت*، تهران، انتشارات سمت.
- جرجانی، موسی. (۱۳۹۴) ایرانیان ترکمن، تهران، انتشارات پژوهش های فرهنگی.
- جهاد کشاورزی استان گلستان. (۱۳۹۴).
- حمیدی، یونس. (۱۳۹۵) جایگاه امنیت غذایی در تامین امنیت ملی کجاست؟، اندیشکده تبیین.
- خالقی، امیرحسین (۱۳۹۵)، «تعامل دولت و ذینفعان توسعه»، *روزنامه دنیای اقتصاد*، ۲۲ بهمن.
- خانی، علی. (۱۳۸۳) نظریه های امنیت، مقدمه ای بر طرح ریزی دکترین امنیت ملی، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر تهران.
- روحانی، حسن. (۱۳۹۱) امنیت ملی و نظام اقتصادی ایران، تهران، نشر مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- سازمان میراث فرهنگی و گردشگری. (۱۳۹۵).
- سازمان گردشگری و میراث فرهنگی استان گلستان. (۱۳۹۵).

- شاه‌آبادی، ابوالفضل و نیما نیلفروشان (۱۳۹۲)، «تاثیر حکمرانی بر رشد بیکاری کشورهای منتخب توسعه یافته و در حال توسعه»، فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، سال ۲۱، بهار، صص ۱۶۴-۱۴۷.
- شریفیان‌ثانی، مریم (۱۳۸۰)، مشارکت شهروندی، حکمرانی شهری و مدیریت شهری، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۸، ۱۴۱-۱۶۲.
- عبدالله خانی، علی. (۱۳۹۲) نظریه‌های امنیت مقدمه‌ای بر دکتترین امنیت ملی، تهران، موسسه فرهنگی ابرار معاصر ایران.
- عسگری، محمود. (۱۳۸۳) درآمدی بر اقتصاد سیاسی امنیت ملی، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۱، ۴۹-۳۱.
- عموزاد خلیلی، سجاد. (۱۳۹۵) قوم ترکمن و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. بابلسر: دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه مازندران.
- کنعانی، محمد امین. (۱۳۷۹) ایرانیان ترکمن نگاهی به گذشته و حال، فصلنامه مطالعات ملی. شماره ۴ (زمستان)، صص ۸۱-۱۰۲.
- گلی، امین اله. (۱۳۶۶) تاریخ سیاسی و اجتماعی ترکمن‌ها، تهران، نشر علم.
- نامعلوم (نویسنده). (۱۳۸۳) دستاوردهای انقلاب اسلامی از دیدگاه امام خمینی، مجله حصون، شماره ۲.
- نگین تاجی، زریب، حسینی، هومان و آذین کیانی. (۱۳۹۰) شاخص‌های اقتصادی و امنیت ملی ایران، فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، شماره ۹، ۲۰۹-۱۹۳.
- وثوق زمانی، ابولفتح. (۱۳۶۲) آشوراده و هرات دو کمینگاه استعمار، تهران، نشر گویا.
- ونکی، سعید. (۱۳۸۸) نقش اقتصاد در تأمین امنیت ملی، مجله تازه‌های اقتصاد، شماره ۷۴، ۶۳-۴۵.
- هفته‌نامه اقتصاد گلستان. (۱۳۹۲) چهارشنبه هشتم آبان، شماره ۴۳۲.
- انگلیسی:
- Abdellatif, Mohamad (2003), Good Governance and its Relationship to Democracy and Economic Development, Ministry of Justice Republic of Korea, pp. 1-27.
- Barro, Robert (1991), "Economic Growth in a Cross Section of Countries", Quarterly Journal of Economics, pp. 407-433.
- Buzan, B. and Waever, O. (1998) Liberalism and Security: The Contradictions of the liberal leviathan, Copenhagen Peace Research Institute, April 1998, available in: <http://www.ciaonet.org/wps/bub02/bub02.html>.
- Irons, W.G. (1969) The Yomut Turkmen: A Study of Kinship in a Pastoral Society. Ph. D. Dissertation, University of Michigan.
- Kaufmann, Danial (2010), "The World Wide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues", The World Bank Development Research Group Macro economics and Growth Team September.
- kymlica, C. (2002) Multicultural citizenship: An Interdiction, Oxford University Press.
- 60- Moller, B. (2000) The concept of security: the pro and cons of Expansion and Contraction, Available at: [www. Ciaonet.org.article/ security](http://www.Ciaonet.org/article/security).
- Plumtre, Tim and Jhon Graham (1999), "Governance and Good Governance: International and Aboriginal Perspectives", Institute on Governance, December 3.

- Sapru, R.K. (2006), *Administration Theories and Management Thought*, *Delhi*,
Pubihshed by Prentice Hall of India.

- Stiglitz, J. (1986), *Economics of the Public Sector*, *Editio2*, at: <http://www.norton&co.inc>.